

Дзевелюк Андрій

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних і
приватно-правових дисциплін

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРАВОСУДДІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ

Анотація. У тезах досліджуються перспективи використання технологій штучного інтелекту в системі правосуддя, їх потенціал для підвищення ефективності судочинства, а також правові та етичні ризики, пов'язані з автоматизацією окремих процесів прийняття рішень. Особливу увагу приділено питанням прозорості алгоритмів, захисту прав людини та забезпечення справедливого судового розгляду в умовах цифрової трансформації судової влади.

Ключові слова: штучний інтелект, правосуддя, цифровізація судочинства, права людини, етика, алгоритмічні рішення.

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту став одним із визначальних факторів трансформації сучасного суспільства. Інструменти на основі штучного інтелекту дедалі активніше використовуються у сфері державного управління, охорони здоров'я, освіти, фінансів та правосуддя [5].

Штучний інтелект можна визначити як сукупність технологій, здатних виконувати завдання, які традиційно потребують людського інтелекту, зокрема аналіз великих обсягів даних, розпізнавання закономірностей, прогнозування та підтримку прийняття рішень [5].

У сфері правосуддя такі технології можуть застосовуватися для автоматизації документообігу, аналізу судової практики, пошуку релевантних нормативно-правових актів, прогнозування результатів судових спорів та підготовки проєктів процесуальних документів. На думку експертів Ради Європи, застосування ШІ у сфері правосуддя здатне підвищити ефективність та якість роботи судових систем за умови дотримання фундаментальних прав людини та належного контролю за використанням відповідних технологій [3].

Однією з ключових переваг використання ШІ у правосудді є підвищення ефективності роботи судової системи. Суди багатьох держав стикаються зі значним навантаженням, що призводить до затягування розгляду справ та збільшення процесуальних витрат. Алгоритми штучного інтелекту здатні швидко

опрацьовувати великі масиви інформації та допомагати суддям у виконанні рутинних завдань [5].

Важливим напрямом застосування ШІ є аналітика судової практики. Сучасні програмні рішення можуть аналізувати тисячі судових рішень та виявляти закономірності у правозастосуванні. Це сприяє забезпеченню єдності судової практики та підвищенню передбачуваності судових рішень [3].

Застосування штучного інтелекту також може позитивно впливати на доступність правосуддя. Використання інтелектуальних чат-ботів та цифрових консультантів дозволяє громадянам швидше отримувати інформацію щодо своїх прав, порядку звернення до суду або оформлення процесуальних документів [2].

Водночас використання штучного інтелекту у сфері правосуддя породжує низку ризиків і викликів. Одним із найбільш обговорюваних питань є проблема алгоритмічної упередженості. Алгоритми машинного навчання навчаються на історичних даних, які можуть містити помилки, дискримінаційні практики або соціальні стереотипи. У результаті система може відтворювати або навіть посилювати існуючі форми нерівності, що суперечить принципу недискримінації [3].

Іншою важливою проблемою є недостатня прозорість алгоритмів. Багато сучасних систем штучного інтелекту функціонують як так звані «чорні скриньки», коли механізм формування результату залишається незрозумілим для користувача. Європейська етична хартія щодо використання штучного інтелекту в судових системах наголошує на необхідності забезпечення прозорості, неупередженості та можливості зовнішнього аудиту таких систем [3].

Особливої актуальності набуває проблема захисту персональних даних. Для функціонування систем ШІ часто використовуються значні обсяги інформації, які можуть містити конфіденційні відомості про учасників судового процесу. Тому впровадження відповідних технологій повинно здійснюватися з дотриманням вимог щодо захисту права на приватність та персональних даних [2; 3].

Суттєвими є також етичні аспекти застосування ШІ. Правосуддя базується не лише на формальному застосуванні норм права, а й на оцінці конкретних життєвих обставин та принципів справедливості. Саме тому більшість сучасних підходів до використання ШІ передбачають збереження вирішальної ролі людини під час прийняття судових рішень [3].

На необхідність людського контролю вказує і практика використання генеративного штучного інтелекту в юридичній сфері. Відомі випадки, коли юристи посилялися на неіснуючі судові рішення, згенеровані штучним

інтелектом, що створювало ризики для належного здійснення правосуддя та підривало довіру до судової системи.

У Європейському Союзі важливим кроком у напрямі регулювання штучного інтелекту стало ухвалення AI Act, який запроваджує ризик-орієнтований підхід до використання систем ШІ та встановлює додаткові вимоги до високоризикових сфер застосування таких технологій [4].

Для України використання штучного інтелекту може стати важливим інструментом модернізації судової системи та розвитку електронного правосуддя. Однак впровадження таких технологій повинно супроводжуватися належним нормативним регулюванням, незалежним аудитом алгоритмів та ефективними механізмами захисту прав людини [1; 2; 3].

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.
3. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Council of Europe, 2018.
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (AI Act).
5. Artificial Intelligence: A Modern Approach / Stuart Russell, Peter Norvig. Pearson, 2021.
6. Ольга Скакун. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2020.

Дзевелюк Марина

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені

Михайла Коцюбинського

Тимошенко Єлизавета

Доктор філософії у галузі знань «Право», старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В
УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасний етап розвитку публічного управління характеризується глибокою цифровою трансформацією, що в Україні набула особливого значення в умовах